

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

БУЧКІВСЬКА ГАЛИНА ВІКЕНТІЇВНА

УДК 378.011.3-051:373.3:745/749(043.5)

**СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА ЗАСАДАХ НАРОДНОГО
ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Тернопіль – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Терещук Григорій Васильович,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
перший проректор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Курач Микола Станіславович,
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія ім. Тараса Шевченка,
декан гуманітарно-технологічного факультету;

доктор педагогічних наук, професор
Оршанський Леонід Володимирович,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри технологічної та
професійної освіти;

доктор педагогічних наук, професор
Товканець Ганна Василівна,
Мукачівський державний університет,
завідувач кафедри теорії та методики
початкової освіти.

Захист відбудеться 8 листопада 2019 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.03 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

Із дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий 7 жовтня 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. М. Мешко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Становлення України як європейської демократичної держави в період геополітичної та економічної нестабільності, впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на освітні інституції потребує кардинальних змін у підготовці висококваліфікованих, компетентних і водночас патріотично зорієнтованих педагогів. Суспільні вимоги до сучасного випускника закладу вищої педагогічної освіти охоплюють дві взаємопов'язані характеристики професійних якостей майбутнього вчителя: з одного боку, як компетентного, ініціативного та творчого педагога, а з другого – як носія високої загальнолюдської культури й української національної самосвідомості, фахівця, готового не лише до ефективного навчання і гармонійного розвитку школярів, а й здатного кардинально впливати на формування духовно-морального світогляду і патріотизму учнівської молоді.

Найбільш сензитивним періодом для педагогічного впливу на особистість учня – майбутнього національно свідомого громадянина і патріота України – є молодший шкільний вік. У цьому зв'язку проблему становлення Нової української школи та реформування вітчизняної педагогічної освіти потрібно розглядати в цільовому контексті створення глобальної педагогічної системи, що передбачає, з-поміж іншого, підсистему різнобічної професійної підготовки покоління сучасних учителів початкових класів на рівні теоретико-методологічного, організаційно-педагогічного, дидактичного та виховного компонентів. Сучасна українська школа потребує вчителя початкових класів з високим рівнем інтелекту та глибинними духовно-моральними якостями, який володіє інтегрованими знаннями етноісторичного, художньо-мистецького, проектно-технологічного, психолого-педагогічного і методичного характеру, практичними вміннями та навичками з основних видів народного декоративно-ужиткового мистецтва, розвинутими творчими здібностями до художньо-трудової діяльності.

Обґрунтування нової парадигми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах реформування системи вищої педагогічної освіти в Україні, зокрема й засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва, потребувало вивчення широкого кола проблем, зокрема: теорії та історії народного мистецтва як складової загальної культури людини (Д. Антонович, В. Василенко, В. Воронов, І. Гургула, Р. Захарчук-Чугай, М. Каган, О. Канцедікас, А. де Моран, Г. Павлуцький, Б. Рибаків, О. Салтиков, М. Селівачов, М. Станкевич, Л. Фокіна, В. Щербаківський та ін.); філософії освіти (Т. Адорно, В. Андрущенко, В. Бех, Ю. Габермас, Дж. Гор, М. Горкгаймер, В. Зінченко, С. Клепко, В. Кремень, В. Луговий, В. Лутай, М. Михальченко, В. Огнев'юк, В. Скотний, П. Слотердак та ін.); стратегічних напрямів, концепцій, систем і моделей педагогічної освіти (Н. Авшенюк, І. Бех, В. Бондар, В. Галузинський, С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зязюн, Л. Лук'янова, В. Майборода, Г. Сотська, Л. Хомич та ін.); теорії професійної готовності до педагогічної діяльності (А. Алексюк, М. Вовк, В. Гриньова, Л. Кондрашова, О. Кучерявий, В. Моляко, О. Мороз, Г. Троцько та ін.); моделей розвитку

особистості вчителя, в тому числі початкових класів (Н. Кічук, Я. Кодлюк, В. Кузь, А. Ліненко, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Семиченко, С. Сисоєва, Г. Товканець та ін.); стандартів і напрямів професійної підготовки педагогічних працівників для освітніх галузей «Мистецтво» (Є. Антонович, В. Бутенко, Н. Крилова, В. Орлов, О. Отич, Г. Падалка, Г. Разумна, А. Руденченко, О. Рудницька, О. Фурса, О. Шевнюк, О. Щолокова та ін.) та «Технології» (В. Бойчук, А. Вихрущ, Р. Гуревич, О. Коберник, М. Корець, М. Курач, С. Кучер, В. Мадзігон, Л. Оршанський, В. Сидоренко, В. Стешенко, Г. Терещук, В. Титаренко, С. Ткачук, О. Торубара, Д. Тхоржевський та ін.).

Незважаючи на те, що у вітчизняній науці є ґрунтовні педагогічні дослідження професійної підготовки вчителів початкової школи, наразі відсутнє фундаментальне дослідження проблеми формування у цієї категорії педагогічних працівників рис творчої особистості, національної самосвідомості, високого рівня компетентності засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва. Тому актуальною постає необхідність вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів для сучасної української школи на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва відповідно до сучасних соціально-економічних, суспільно-політичних викликів суспільства.

Аналіз теоретичних досліджень і вивчення практичного досвіду професійної підготовки вчителів початкових класів дали можливість виявити складні і на сьогодні недостатньо вирішені у педагогічній теорії та практиці *суперечності*, зокрема між:

– вимогами суспільства до виховання учнів початкових класів на засадах культурних цінностей і традицій народного декоративно-ужиткового мистецтва та відсутністю науково обґрунтованої системи підготовки майбутніх учителів для успішної реалізації цього завдання в умовах становлення Нової української школи;

– необхідністю вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів і традиційним підходом до їх навчання в закладах вищої освіти без адекватного врахування ролі та значення народного декоративно-ужиткового мистецтва в освітньому процесі;

– наявним значним творчим, культурним, педагогічним потенціалом народного декоративно-ужиткового мистецтва і недостатнім рівнем його відображення у змісті професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів;

– потребою у створенні організаційно-педагогічних умов для розвитку творчої особистості майбутнього вчителя початкових класів і реальним освітнім середовищем закладів вищої педагогічної освіти, зорієнтованим здебільшого на традиції репродуктивного стилю освітньої діяльності;

– усвідомленням важливості реалізації компетентного підходу в підготовці майбутніх учителів початкових класів, у тому числі на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, та недостатньою обґрунтованістю теоретико-методологічних основ, відсутністю науково-методичного супроводу цього освітнього процесу.

Недостатність дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва як важливого компонента загальної системи підготовки цієї категорії педагогічних працівників, необхідність вирішення зазначених суперечностей і проблем зумовили вибір теми дисертації: **«Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідних робіт Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, є складовою колективної теми «Особистісно-професійний розвиток педагога в процесі підготовки до інноваційної діяльності» (номер державної реєстрації 0114U003081) та комплексної теми науково-дослідної роботи кафедри трудового навчання і художнього конструювання Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії «Розвиток творчої особистості студента в системі ступеневої педагогічної освіти» (номер державної реєстрації 0108U002346). Тема дисертації затверджена вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 6 від 29 січня 2015 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів у закладах вищої педагогічної освіти.

Предмет дослідження – система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва у закладах вищої педагогічної освіти.

Мета дослідження полягає у створенні й теоретико-методологічному обґрунтуванні системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. З'ясувати сутність, значення і суспільну детермінованість творчої художньо-трудової діяльності учнів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

2. Виявити соціально-педагогічні передумови, сучасний стан і перспективи вдосконалення системи професійної, художньо-трудової підготовки майбутніх учителів початкових класів.

3. На основі комплексного теоретико-методологічного аналізу проблеми дослідження обґрунтувати концепцію професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

4. Спроекувати педагогічну модель системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

5. Обґрунтувати структуру і зміст художньо-трудової підготовки майбутніх учителів початкових класів.

6. Визначити організаційно-педагогічні умови та відібрати форми, методи, засоби навчання для ефективної реалізації системи професійної

підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Провідна ідея дослідження полягає у тому, що в сучасних умовах модернізації української загальної середньої освіти підготовка майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва буде ефективною за умови створення цілісної системи, спрямованої на використання етноісторичних, духовно-культурних і мистецьких традицій українського народу, виховного потенціалу народного декоративно-ужиткового мистецтва з урахуванням специфіки художньо-трудої діяльності молодших школярів. Художньо-трудова діяльність виступає потужним засобом активізації творчості молодших школярів.

Концепція дослідження. Мета й інтегративний характер предмета дослідження, який охоплює теорію і методику професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, зумовили необхідність обґрунтування концепції на різних рівнях узагальнення та конкретизації.

Методологічний рівень закладає фундаментальне підґрунтя будь-якого процесу пізнання та утворює синтез культурологічного, філософського, загальнонаукового і галузевонаукового підходів до розуміння сутності проблеми дослідження. Основні положення і принципи цих підходів уможливають: окреслення стратегії реформування системи професійної підготовки вчителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва; усвідомлення спрямованості процесу творчої художньо-трудої підготовки; виявлення внутрішніх суперечностей і рушійних сил освітнього процесу; адекватну оцінку впливу різних чинників на перебіг навчально-пізнавальної та виховної діяльності студентів.

Методологія вирішення проблеми дослідження проявляється у взаємодії фундаментальних наукових принципів, зокрема:

– *системності*, що дає змогу розглядати професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва як цілісний педагогічний процес, розкрити його структуру, з'ясувати особливості організації та механізми управління;

– *функціональності*, який спрямований на визначення і диференціацію функцій професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, їх реалізацію в освітньому процесі закладу вищої педагогічної освіти;

– *полісуб'єктності*, що відображає єдність особистісно орієнтованого та діяльнісного аспектів, дає можливість розглядати готовність майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва як результат цілеспрямованої професійної підготовки, складову професійно-педагогічної компетентності, специфічний спосіб творчої самореалізації, сукупність психорефлексивних і соціально-психологічних особистісних утворень;

– *аксіологічності*, який забезпечує підпорядкованість змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів законам, закономірностям,

принципам і традиціям народного декоративно-ужиткового мистецтва; формування у студентів спрямованості на ціннісні орієнтації, необхідні для ефективної професійно-педагогічної діяльності в умовах Нової української школи.

Теоретичний рівень концепції визначає сукупність вихідних понять і категорій, дефініцій і теорій, без яких неможливе розуміння сутності досліджуваного явища, зокрема таких: система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, її функції та властивості; готовність до професійної діяльності; педагогічна модель системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва; організаційно-педагогічні умови ефективного функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів та ін.

Технологічний (практичний) рівень концепції охоплює прикладний аспект дослідження, забезпечує дієвість системи професійної підготовки вчителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва та засобів її ефективної реалізації (організаційно-педагогічних умов, змісту, форм, методів, засобів навчання тощо). Технологічний аспект концепції спрямований на актуалізацію етнокультурної, предметно-навчальної, художньо-трудової та професійно-суб'єктної сторін фахової підготовки студентів, що складається із взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих прямих та опосередкованих впливів на формування особистості майбутнього педагога.

Застосування окреслених концептів дає можливість представити підготовку майбутніх учителів початкових класів як цілісну систему науково обґрунтованих педагогічних дій і заходів, побудовану з урахуванням специфіки творчої художньо-трудової діяльності студентів та учнів початкових класів, загальнопедагогічних закономірностей і принципів та організаційно-педагогічних умов (формування мотивації студентів до пізнання етноісторичної, духовно-культурної спадщини, втіленої у творах народного декоративно-ужиткового мистецтва; створення креативного культурно-освітнього середовища на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва; наступність вивчення художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін на всіх рівнях професійної підготовки; систематичне залучення студентів до позааудиторної навчально-виховної роботи на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва тощо).

Гіпотеза дослідження: якість професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів суттєво підвищиться за умови реалізації педагогічної системи, побудованої на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, що охоплює цільовий, концептуальний, структурно-процесуальний, оцінювально-діагностичний та контрольний-регулятивний компоненти. У парадигмальному контексті система орієнтована на використання етноісторичних і духовно-культурних традицій українського народу, виховного та педагогічного потенціалу народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Загальна гіпотеза дослідження конкретизується у припущенні про суттєве підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, якщо:

1) підґрунтя концепції професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів становитимуть культурологічний, системний, синергетичний, діяльнісний, особистісно орієнтований та компетентнісний підходи, взаємне й органічне використання яких детермінує сутність і механізми досліджуваного явища;

2) на основі запропонованої концепції спроектувати модель системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, в процесі якої створюються умови для самореалізації і саморозвитку студентів;

3) визначити ефективні організаційно-педагогічні умови, зміст, методи, засоби та форми організації творчої художньо-трудової діяльності, які впроваджуватимуться на різних ступенях вищої освіти (молодший спеціаліст, бакалавр, магістр) і забезпечуватимуть високий рівень сформованості професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів у контексті можливостей народного декоративно-ужиткового мистецтва для їх творчого зростання і педагогічного становлення;

4) оперативно й послідовно оцінювати педагогічну ефективність розробленої системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів з метою своєчасного внесення необхідних коректив у зміст і методику освітніх компонентів з урахуванням динаміки підготовленості студентів до професійної діяльності і вимог якості.

Методологічну основу дослідження становлять провідні положення та базові принципи теорії наукового пізнання (діалектичність, об'єктивність, науковість, історизм, взаємозв'язок і взаємозумовленість явищ і процесів дійсності, комплексний підхід до їх вивчення); теорія систем; філософські домінанти про єдність загального й одиничного, загальнолюдського та національного, суспільного й особистого, теоретичного і практичного, навчання, розвитку та виховання; положення філософії освіти, соціології, психології, педагогіки щодо наукової організації освітнього процесу у вищій школі з метою підвищення ефективності професійної підготовки фахівців на різних освітніх рівнях; концепція моделювання складних педагогічних об'єктів, процесів і систем; міждисциплінарний підхід, який зумовлює необхідність використання теоретичних положень інших наук – історії, соціології, етнографії, культурології, мистецтвознавства, психології та ін.; системний підхід, що забезпечує різнорівневу оцінку структурно-логічних і змістових аспектів розглянутих категорій і положень.

Теоретичною основою дослідження є ідеї та наукові теорії педагогічного управління навчанням, вихованням і розвитком особистості (А. Алексюк, В. Андрущенко, Г. Балл, В. Журавльов, І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Луговий, В. Пікельна, Л. Пуховська, В. Сімонов, О. Сухомлинська та ін.), модернізації системи національного виховання та освіти (І. Бех, О. Вишневський, В. Кремень, В. Кузь, М. Михальченко, Н. Ничкало,

Ю. Руденко, О. Ярошенко й ін.), формування змісту вищої освіти і цілісності педагогічного процесу (В. Беспалько, П. Гусак, В. Краєвський, В. Майборода, О. Падалка й ін.), професійної підготовки вчителів початкової школи (Т. Байбара, Н. Бібик, Л. Бірюк, М. Богданович, О. Будник, Л. Коваль, Я. Кодлюк, О. Мороз, Л. Онищук, Р. Пріма, О. Савченко, С. Скворцова, Г. Товканець, Л. Хомич, В. Шпак й ін.) та вчителів трудового навчання (А. Вихрущ, Р. Гуревич, О. Коберник, М. Корець, М. Курач, В. Мадзігон, Л. Оршанський, В. Сидоренко, В. Стешенко, Г. Терещук, В. Титаренко, Д. Тхоржевський та ін.), розвитку творчої особистості вчителя в процесі професійної діяльності (О. Дмитрієв, Н. Кічук, В. Клименко, О. Лук, В. Моляко, Я. Пономарьов, В. Роменець, С. Сисоева, С. Яланська й ін.).

Створення науково-методичного інструментарію професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів ґрунтується на ідеях і теоретичних положеннях, розкритих у працях відомих культурологів, мистецтвознавців, митців-педагогів: Т. Адорно, В. Василенка, В. Воронова, Р. Захарчук-Чугай, О. Канцедікаса, Б. Неменського, Б. Нешумова, Г. Павлуцького, Г. Падалки, Б. Рибаківа, О. Рудницької, О. Салтикова, М. Селівачева, М. Станкевича, О. Тищенко, А. Хворостова, О. Шевнюк, В. Щербаківського, О. Щолокової, Б. Юсова та ін.

Світоглядно-психологічне обґрунтування проблеми професійної підготовки творчого вчителя початкових класів базується на теоріях: рефлексії як особливого виду самопізнання й освоєння людиною навколишньої дійсності (І. Зязюн, О. Киричук, О. Кульчицька, Н. Побірченко, І. Семенов, Т. Яблонська та ін.), самоактуалізації (С. Кудінов, А. Маслоу, А. Ребер, К. Роджерс, Е. Фромм, К. Юнг та ін.), становлення і розвитку творчої особистості (В. Андрєєв, Л. Виготський, І. Волощук, Л. Єрмолаєва-Томіна, П. Капіца, Н. Кічук, В. Козленко, О. Лук, В. Моляко, В. Паламарчук, В. Рибалка, Я. Пономарьов, С. Сисоева та ін.).

Для вирішення поставлених завдань і перевірки гіпотези були використані такі **методи дослідження**:

теоретичні: аналіз філософських, соціологічних, культурологічних, мистецтвознавчих, психологічних, педагогічних наукових знань, нормативної документації і навчальних видань з проблем професійної підготовки педагогічних працівників, у тому числі вчителів початкових класів; системний і функціональний аналізи, порівняння, абстрагування, моделювання, класифікація, систематизація та узагальнення теоретичних і методичних засад – для з'ясування сучасного стану в теорії і практиці, обґрунтування концепції та розробки моделі системи професійної підготовки вчителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, виявлення організаційно-педагогічних умов, удосконалення змісту і відбору ефективних форм, методів і засобів творчої художньо-трудової діяльності;

емпіричні: спостереження (пряме, опосередковане, довготривале, фіксоване) – для виявлення особливостей творчої художньо-трудової діяльності студентів та учнів; експертні оцінки, узагальнення незалежних характеристик, бесіди, інтерв'ю, анкетування, тестування, контрольні роботи – з метою

з'ясування рівня професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів; педагогічний експеримент (констатувальний, пошуковий, формувальний) – для перевірки ефективності системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва;

статистичної та аналітичної обробки даних – для проведення кількісного та якісного аналізу параметрів, отриманих у процесі педагогічного експерименту, підтвердження достовірності його результатів щодо ефективності і дієвості системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка, Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії. До цієї роботи було залучено 707 студентів і 38 викладачів фахових дисциплін.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*:

розроблено концепцію професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва на різних рівнях узагальнення та конкретизації – методологічному (синтез культурологічного, філософського, загальнонаукового і галузевого підходів), теоретичному (сукупність вихідних понять і категорій, дефініцій і теорій), технологічному (прикладний компонент системи, що забезпечує її дієвість в сучасних умовах з урахуванням ідей Нової української школи у початковій ланці загальної середньої освіти);

спроєктовано педагогічну модель системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, яка містить цільовий, концептуальний (підходи, закономірності, принципи навчання і виховання), змістовий (структурні складові професійної підготовки студентів в галузі народного декоративно-ужиткового мистецтва), процесуальний (організаційні форми, методи, засоби освітньої діяльності), оцінювально-діагностичний (критерії, показники та рівні професійної готовності студентів до організації і здійснення освітнього процесу на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва у початковій школі) та контроль-регулятивний (система заходів, спрямованих на оперативний контроль і коригування освітнього процесу) компоненти;

обґрунтовано організаційно-педагогічні умови ефективного функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва (формування мотивації студентів до пізнання етноісторичної, духовно-культурної спадщини, втіленої у творах народного декоративно-ужиткового мистецтва; створення креативного культурно-освітнього середовища професійної підготовки студентів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва з урахуванням специфіки молодшого шкільного віку; наступність вивчення художньо-мистецьких і проектно-технологічних

дисциплін на всіх рівнях професійної підготовки студентів у закладах вищої педагогічної освіти з педагогічною спрямованістю на початкову ланку середньої освіти; систематичне залучення студентів до позааудиторної навчально-виховної роботи на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва);

визначено структуру і зміст професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, що забезпечується наступністю вивчення дисциплін на різних рівнях вищої освіти: молодшого спеціаліста – «Основи художнього конструювання та креслення», «Народне декоративно-ужиткове мистецтво», «Основи художньої праці»; бакалавра – «Народні промисли і ремесла України», «Основи дизайну»; магістра – «Красзнавство», «Етнодизайн», а також *з'ясовано* педагогічно спрямовані (з урахуванням особливостей учнів початкових класів) міждисциплінарні зв'язки між ними;

встановлено показники, критерії і рівні професійної готовності майбутніх учителів до організації навчального процесу в початкових класах закладів загальної середньої освіти на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Досліджено сутність і значення художньо-трудової підготовки учнів початкової ланки шкільної освіти на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва та *виявлено* соціально-педагогічні передумови і перспективи вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Уточнено зміст понять «художньо-трудова діяльність молодших школярів», «культурно-освітнє середовище у закладі вищої педагогічної освіти», «система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва», «готовність майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва».

Подальшого розвитку набули: окремі питання методики навчання, виховання і розвитку особистості, зумовлені необхідністю врахування специфіки психолого-педагогічної та дидактичної готовності студентів до організації освітнього процесу на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва в початковій школі; методичні підходи до організації самостійної художньо-трудової діяльності з використанням сучасних цифрових технологій.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці та впровадженні в освітній процес закладу вищої педагогічної освіти методики навчання майбутніх учителів початкових класів, яка передбачає комплексне використання традиційних та інноваційних методів, активних й інтерактивних форм освітньої діяльності, інтеграцію навчання і творчості в аудиторний час та в процесі самостійної позааудиторної роботи студентів, навчально-методичного забезпечення системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. Практична реалізація цієї системи охоплює: науково-методичний комплекс професійно орієнтованих дисциплін зі спеціальності 013 «Початкова освіта» і спеціалізації

«Трудове навчання», який складається з робочих навчальних програм дисциплін «Основи художнього конструювання та креслення», «Народне декоративно-ужиткове мистецтво», «Основи художньої праці», «Народні промисли і ремесла України», «Основи дизайну», «Краєзнавство», «Етнодизайн» і методичних рекомендацій щодо їх використання; навчально-методичні посібники для студентів і викладачів «Художня праця на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва», «Виховний потенціал українського народного мистецтва, фольклору та обрядовості», «Етнопедагогічний та культурологічний потенціал народної іграшки» й ін.; методичні рекомендації для викладачів щодо впровадження ідей музейної педагогіки, а також з організації виховних заходів (етнографічні експедиції, краєзнавчі подорожі, екскурсії в музеї і на вернісажі, виставки творчих робіт, етнофестивалі, майстер-класи та ін.); інструментарій для комплексного діагностування рівня готовності студентів до творчої художньо-трудової та професійної діяльності у початковій школі.

Матеріали дисертації можуть бути використані в процесі: укладання освітніх і робочих навчальних програм, написання підручників і навчальних посібників, підготовки курсових і випускових кваліфікаційних робіт; проведення науково-методичних семінарів, майстер-класів, тренінгів у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Упровадження результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження впроваджено у практику підготовки майбутніх учителів початкових класів Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» довідка № 01-13/108 від 07.02.2019 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (довідка № 3193/1 від 11.12.2018 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 35-33/03 від 10.01.2019 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка №2826/01 від 29.12.2018 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 231 від 26.12.2018 р.), Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 13 від 08.01.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Представлені у дисертації наукові положення одержані авторкою самостійно. В опублікованих у співавторстві працях особистим внеском є висвітлення: [2] – методичних засад курсу «Методика трудового та професійного навчання»; [3] – специфіки використання музейної педагогіки у професійній підготовці майбутнього вчителя початкових класів; [4] – інноваційних підходів до художньо-трудової підготовки майбутніх педагогів; [7] – особливостей формування творчої особистості учня в умовах полікультур'я; [21] – специфіки формування професійних компетентностей студентів засобами декоративно-ужиткового мистецтва, [26] – потенційних можливостей використання музею закладу освіти в етнохудожньому вихованні майбутнього педагога; [27] – досвіду закладу освіти щодо використання музею як чинника виховного процесу; [30] – можливостей використання народного мистецтва у професійній підготовці майбутнього вчителя початкових класів; [38] – управлінських аспектів

етнохудожнього виховання учнівської молоді; [43] – психолого-педагогічних умов використання ІКТ в початкових класах; [44] – особливостей формування професійних компетентностей вчителя початкових класів; [56] – розділів та тем підручника, пов'язаних з декоративно-ужитковим мистецтвом; [58] – концептуальних засад діалогу в умовах глобалізації освіти. Ідеї співавторів у дисертації не використовувалися.

Вірогідність й аргументованість наукових висновків і результатів дисертації забезпечується науково-теоретичною обґрунтованістю основних положень дослідження; узгодженістю компонентів педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва; раціональним поєднанням і використанням теоретичних, емпіричних і статистичних методів дослідження; репрезентативністю вибірки; науково-обґрунтованим підходом до планування, організації та проведення педагогічного експерименту, аналізу й інтерпретації емпіричних даних; багаторічним досвідом науково-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти, пов'язаним із професійною підготовкою майбутніх учителів для початкової ланки закладів загальної середньої освіти.

Апробація результатів дослідження. Теоретичні положення дослідження періодично висвітлювалися на науково-практичних конференціях і семінарах різних рівнів:

міжнародних – «Актуальні проблеми і перспективи трудової підготовки молоді» (Тернопіль, 2007 р.), «Иновационные технологии в образовании» (Ялта, 2010 г.), «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2011 р.), «Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти» (Тернопіль, 2011 р.), «Дошкільна освіта у сучасних вимірах» (Хмельницький, 2013 р.), «Совершенствование общенациональной и региональной систем оценки и контроля качества профессионального образования» (Тверь, РФ, 2013 г.), «Етнодизайн: Європейський вектор розвитку і національний контекст» (Полтава, 2014 р.), «Незалежність Республіки Польща, незалежність України – шлях до євроінтеграції» (Хмельницький, 2014 р.), «Професійне становлення особистості: проблеми, перспективи» (Хмельницький, 2015 р.), «Гуцульщина – ХХІ сторіччя: проблеми та перспективи збереження гірської природи та етнічної культури в гуцульському регіоні Українських Карпат в умовах глобалізації» (Яремче, 2018 р.), «Actual Problems of Science and Education» (Budapest, Hungary, 2018), «Internationalization as a Challenge of Education Institutions: Ukrainian and Polish Perspectives» (Krakow, Poland, 2018), «Third International Conference of European Academy of Science» (Bonn, Germany, 2018);

всукраїнських – «Педагогічна спадщина М. М. Дарманського в контексті сучасних реалій» (Хмельницький, 2006 р.), «85 років освітнього шляху. Сторінки історії Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії» (Хмельницький, 2006 р.), «Психологія та педагогіка в контексті гуманізації освіти» (Хмельницький, 2007 р.), «Етнопедагогічний та культурологічний потенціал народної іграшки» (Хмельницький, 2007 р.), «Професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної

освіти: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку» (Хмельницький, 2007 р.), «Виховний потенціал народного мистецтва, фольклору, обрядовості та звичаїв у роботі навчально-виховних закладів» (Хмельницький, 2008 р.), «Четверті педагогічні читання пам'яті М. М. Дарманського: професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України» (Хмельницький, 2009 р.), «Духовні витoki Поділля: жінки в історії краю» (Хмельницький, 2012 р.), «Духовні витoki Поділля: митці в історії краю» (Хмельницький, 2014 р.), «Інноваційні технології у виробництві та підготовці фахівців технологій, професійної освіти та сфери обслуговування» (Херсон, 2015 р.), «Одинадцять педагогічних читання пам'яті М. М. Дарманського: компетентнісний підхід у професійній підготовці педагогічних кадрів» (Хмельницький, 2016 р.), «Народне мистецтво Бойківщини: історія та сучасність» (Дрогобич, 2018 р.), «Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти» (Бердянськ, 2018 р.), «Етнодизайн у контексті українського національного відродження та європейської інтеграції» (Полтава, 2018 р.);

регіональних – «Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти» (Хмельницький, 2013 р.), «Управлінська компетентність керівника навчального закладу» (Хмельницький, 2013 р.), «Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти» (Хмельницький, 2014 р.), «Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти» (Хмельницький, 2015 р.), «Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти» (Хмельницький, 2016 р.), «Педагогічні традиції та інновації в сучасному освітньому просторі ВНЗ» (Хмельницький, 2016 р.), «Управлінські аспекти функціонування навчальних закладів: історія, сучасність, перспективи» (Хмельницький, 2016 р.), «Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти» (Хмельницький, 2017 р.), «Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти» (Хмельницький, 2018 р.), «Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти» (Хмельницький, 2019 р.).

Основні результати дослідження систематично обговорювалися на наукових семінарах і засіданнях кафедри технологічної освіти та охорони праці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (2013–2018 рр.) і кафедри образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва та трудового навчання Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (2010–2019 рр.).

Результати дисертаційного дослідження висвітлено у 58 публікаціях авторки, з яких: 1 одноосібна монографія; 23 наукові статті, в тому числі 19 – у наукових фахових виданнях України, 4 – у закордонних наукових періодичних виданнях; 28 – матеріали науково-практичних конференцій і семінарів.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук «Розвиток В. О. Сухомлинським теорії і практики виховання в учнівському колективі» зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки захищена в 2001 р. у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. Її матеріали у тексті докторської дисертації не використовувалися.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (659 найменувань на 55 сторінках, із них 24 – іноземними мовами) і 34 додатків на 139 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 593 сторінки, з них основний текст роботи – 399 сторінок. Ілюстративний матеріал поданий у 15 таблицях і 9 рисунках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, розкрито концепцію та методи дослідження; схарактеризовано наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їх апробацію та впровадження.

У першому розділі **«Професійна підготовка майбутніх учителів початкової освіти на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва як об'єкт педагогічного дослідження»** схарактеризовано базові поняття дослідження творчої художньо-трудової діяльності учнів початкових класів як запиту суспільства і психолого-педагогічну проблему; розкрито сучасний стан і перспективи вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів; висвітлено роль і місце народного декоративно-ужиткового мистецтва у системі професійної підготовки вчителів початкових класів.

Комплексний аналіз наукових джерел дав змогу сформулювати авторський підхід у трактуванні творчої художньо-трудової діяльності учнів початкових класів, що розглядається у двох площинах: по-перше, як важлива складова освітнього процесу, спрямована на формування основ наукового світогляду про красу предметного світу, художньо-мистецької та проектно-технологічної компетентностей, вмінь і навичок проектування, виготовлення і оздоблення декоративно-ужиткових виробів, а також виховання національної самосвідомості і творчої активності, різнобічний розвиток учнів; по-друге, як гнучка педагогічна модель організації навчального процесу, зорієнтована на творчу самореалізацію особистості молодшого школяра, розвиток його інтелектуальних сил і фізичних можливостей, вольових якостей і творчих здібностей у процесі створення (під контролем учителя) суб'єктивно нових декоративно-ужиткових виробів, що мають естетичну цінність і практичну значущість.

З'ясовано, що творча художньо-трудова діяльність на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва має значний виховний, навчальний і розвивальний потенціал. Її зміст відповідає засадам гуманістичної педагогіки та найяскравіше відображає традиційний виховний ідеал українського народу, який міститься у високохудожніх образних формах, кольорах й орнаменті декоративно-ужиткових виробів, доступних для сприйняття, розуміння та практичної реалізації молодшими школярами.

Кардинальні зміни, що відбуваються у структурі та змісті загальної середньої освіти, в тому числі у зв'язку з початком практичної реалізації концепції «Нова українська школа», виявили недостатній рівень підготовки

вчителів початкових класів до залучення молодших школярів до народного декоративно-ужиткового мистецтва. Оцінюючи художньо-трудова підготовку студентів першого курсу, більшість опитаних науково-педагогічних працівників, які здійснюють підготовку майбутніх учителів зі спеціальності 013 «Початкова освіта», вказали на низький (62 %) і середній (23 %) рівні цієї підготовки. Впродовж навчання у закладі вищої педагогічної освіти рівень художньо-трудова підготовки студентів підвищується, але несуттєво. На переконання опитаних викладачів, більшість випускників бакалаврату (61 %) мають низький, а 29 % – середній рівень художньо-трудова підготовки. Педагоги-практики, оцінюючи власний рівень підготовки до організації художньо-трудова діяльності молодших школярів, відзначають його як достатній (30 %), частково достатній (42 %) і недостатній (28 %). Водночас переважна більшість респондентів (82 %) вказує на потребу у вивченні майбутніми учителями навчальних дисциплін художньо-мистецького і проектно-технологічного спрямування. Учителі-практики переконані, що підвищити рівень зацікавленості учнів до вивчення народного декоративно-ужиткового мистецтва можливо: через широку популяризацію різних видів декоративно-ужиткового мистецтва як пріоритетного завдання загальношкільного значення (68 %); на основі власного прикладу вчителя-класовода (53 %), а також спільної і злагодженої роботи усього педагогічного колективу, культурно-мистецьких закладів та сім'ї (42 %).

Разом з тим творча художньо-трудова діяльність має велику значимість у системі національно-патріотичного, художньо-естетичного виховання та трудового навчання молодших школярів і професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. У зв'язку зі зростанням вимог суспільства до української школи назріла необхідність професійної підготовки вчителя початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, який: 1) усвідомлює особистісну і соціальну значущість майбутньої творчої художньо-трудова діяльності; 2) володіє системою знань про культурно-мистецьку спадщину, становлення та розвиток вітчизняних художніх промислів і ремесел; 3) має стійке уявлення про морфологію основних видів народного декоративно-ужиткового мистецтва, закономірності та засоби формоутворення, стилістики, колористики й орнаментики; 4) використовує різні технічні прийоми художньої обробки матеріалів; 5) здатний проектувати і виготовляти різні декоративно-ужиткові вироби; 6) готовий організувати творчу художньо-трудова діяльність молодших школярів на уроках і в позаурочний час.

У другому розділі **«Теоретико-методологічні основи та концепція професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва»** обґрунтовано теоретико-методологічні основи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у галузі народного декоративно-ужиткового мистецтва, запропоновано авторську концепцію професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва розглядається: по-перше, як процес творчої самореалізації, спрямований на примноження духовно-матеріальних цінностей, збереження і розвиток традицій цього мистецтва; по-друге, як культурно-освітнє середовище, що забезпечує специфічний спосіб творчої художньо-трудої діяльності суб'єктів навчання, регулює їхню поведінку як носіїв національної культури. Народне декоративно-ужиткове мистецтва неможливо визначити лише за побутовою (утилітарною) ознакою, оскільки при цьому ігнорується його історична традиція, нівелюється наступність поколінь, звернення до етнічної свідомості як визначальних чинників мистецтва у світі культури.

Теоретико-методологічне підґрунтя дисертаційного дослідження склали такі основні підходи:

Культурологічний підхід дав змогу з'ясувати феномен культури з позиції цінностей і специфічного способу творчої діяльності людини у царині народного декоративно-ужиткового мистецтва. Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у цьому контексті передбачає: ставлення до освітнього процесу як культурного феномена, рушійними силами якого постають особисті мотиви, цінності, творча співпраця між усіма учасниками; ставлення до професійної підготовки як культурного процесу, всі компоненти якого підпорядковані головній меті – розвитку висококультурної, національно свідомої та творчої особистості; ставлення до студентів як суб'єктів освітнього процесу, здатних до культурно-творчого саморозвитку і самовдосконалення; ставлення до викладача як посередника між студентом і культурою, здатного ввести майбутніх учителів у багатий світ народної культури, створити культурно-освітнє середовище і надати їм всебічну підтримку в індивідуальному самовизначенні у світі етнокультурних цінностей.

Системний підхід дав змогу: розглянути процес професійної підготовки студентів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва як цілісну педагогічну систему і водночас як підсистему загальної системи професійної підготовки; виявити у структурі педагогічної системи необхідні компоненти і дати якісну та кількісну характеристику особливостей їх функціонування; встановити способи поєднання компонентів педагогічної системи і виокремити системоутворювальні зв'язки, що забезпечують її цілісність. Урахування основних положень системного підходу дозволило сформувати креативне культурно-освітнє середовище закладу вищої освіти, обґрунтувати критерії ефективності професійної підготовки студентів та визначити чинники, що впливають на її результативність, оперативно коригувати процес вивчення різних видів народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Синергетичний підхід дав змогу сформувати систему професійної підготовки майбутніх учителів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва як динамічну й самоорганізуючу конструкцію. У процесі проектування, практичної реалізації, управління та саморозвитку досліджуваної системи цей підхід сприяв вивченню та врахуванню низки цілеспрямованих

педагогічних впливів, зокрема коригувальних. З'ясовано, що головним у реалізації системи є не сила педагогічного впливу, а його узгодженість з тенденціями розвитку системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, готовність до неминучих ускладнень, що зумовлює обов'язкове застосування спеціальних коригувальних впливів – комплексу педагогічних заходів швидкого реагування, які забезпечують збалансованість системи.

Діяльнісний підхід передбачав, що: у підготовці студентів враховується специфіка професійно-педагогічної діяльності вчителя у початковій школі, у тому числі художньо-трудої; художньо-трудова діяльність студентів має системний, цілеспрямований і творчий характер, визначається їх мотивами та здібностями, потребує створення відповідних організаційно-педагогічних умов; зміст підготовки проектує неперервну зміну різних видів діяльності, спрямованих на творчу взаємодію її суб'єктів; формування художньо-трудоих компетентностей майбутніх учителів початкових класів відбувається на основі усвідомлення змісту художньо-мистецьких, проектно-технологічних дисциплін і раціонального управління освітньою діяльністю студентів; діяльність викладача орієнтується на розкриття внутрішніх ресурсів і художньо-творчого потенціалу студентів, сприяє самостійному визначенню алгоритму творчої художньо-трудої діяльності.

Компетентнісний підхід передбачав оновлення таких структурних компонентів підготовки: цінності, цілі та результат навчання – перехід від традиційного засвоєння системи професійних знань, умінь і навичок до формування базових професійних компетентностей на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва; зміст професійної підготовки – орієнтування не на сукупність теоретичних понять з різних навчальних дисциплін, а на системні, міждисциплінарні та наддисциплінарні практико-орієнтовані уявлення про способи практичної діяльності в умовах конкретних професійних ситуацій; навчально-пізнавальна діяльність студентів – перехід від засвоєння та відтворення навчальної інформації до активної творчої художньо-трудої діяльності; науково-педагогічна діяльність викладача – перехід від викладу навчального матеріалу до педагогічної взаємодії, активного діалогу та творчої співпраці зі студентами; технологічне забезпечення освітнього процесу – синтез традиційних та інноваційних технологій під час художньо-трудої діяльності студентів.

Особистісно орієнтований підхід дав змогу: здійснити проектування і реалізацію досліджуваного процесу; скоригувати структуру творчої художньо-трудої діяльності на основі врахування якостей особистості кожного окремого студента; розвинути мотивацію студентів до творчої самореалізації, стимулювати прагнення до самовдосконалення та саморозвитку у галузі народного декоративно-ужиткового мистецтва.

У процесі обґрунтування концепції професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва враховувався той факт, що культура як соціальна система є цілісним утворенням, в якому основні складові – це люди, праця і творчість. Саме

соціальна взаємодія становить онтологічну передумову всіх суспільних явищ, є реальним фундаментом життя, на якому вибудовується весь обсяг норм і цінностей, відображається специфіка способу життя людей. Урахування базових положень культурологічного, системного, синергетичного, діяльнісного, компетентнісного й особистісно орієнтованого підходів зумовило виокремлення в концепції професійної підготовки вчителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва таких основних її складових: 1) загальні положення – обґрунтовують мету, нормативно-правове підґрунтя, сферу поширення наукових положень і визначають понятійно-категоріальний апарат дослідження; 2) теоретико-методологічні основи – визначають методологічний, теоретичний і технологічний рівні досліджуваної проблеми; 3) ядро концепції – складають дидактичні закони, закономірності та принципи, які є основою для напрацювання ідей і положень системи підготовки вчителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва; 4) змістовно-смісловне наповнення концепції – втілюється у вигляді моделі системи, яка містить цільовий, змістовий, процесуальний, оцінювально-діагностичний і контрольний-регулятивний компоненти; 5) організаційно-педагогічні умови реалізації концепції – забезпечують практичну реалізацію системи; 6) верифікація концепції – відображає основні положення практичного підтвердження результативності концепції, особливості формуального педагогічного експерименту.

У третьому розділі **«Проектування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва»** проаналізовано психолого-педагогічні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва; розкрито зміст і структуру художньо-трудова підготовки майбутніх учителів початкових класів; розроблено педагогічну модель системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Аналіз особливостей художньо-трудова діяльності студентів (К. Кравченко, О. Рудницька та ін.) дав змогу розглядати декоративне сприйняття як складний процес, що складається з трьох взаємозумовлених етапів. Перший (підготовчий) етап спрямований на формування умінь сприймати твори мистецтва «очима» митця-майстра, здатного до самостійної постановки проблеми і прояву творчої ініціативи. На другому (пошуковому) етапі виконуються творчі операції, які формують перетворювальне декоративно-образне бачення, зорієнтоване на своєрідний відбір найбільш важливого, суттєвого в об'єкті діяльності, а також композиційне моделювання варіантів художнього оздоблення майбутнього виробу. На третьому (виконавчому) етапі важлива взаємодія між ідеальним уявленням художнього виробу і його матеріальним втіленням; тут об'єктами регулювання постають моторика рук, управління емоційним станом і мисленнєвими операціями.

Важливим способом обґрунтування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-

ужиткового мистецтва стало педагогічне моделювання. Згідно з концепцією дослідження у процесі створення моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва враховувались: цілі професійної підготовки, її зміст, інструменти педагогічної комунікації (засоби, форми і методи реалізації цілей педагогічної системи); суб'єкти педагогічного впливу – студенти (рівень їх попередньої підготовки, стать, вік), науково-педагогічні і педагогічні працівники як носії і комунікатори цілей педагогічної системи; результати навчання.

Основу професійної підготовки студентів у закладах вищої педагогічної освіти становить освітня діяльність як процес, спрямований на засвоєння змісту навчання, необхідного для реалізації майбутніми вчителями своїх професійно-педагогічних функцій. Відбір і структурування змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва здійснювалися з урахуванням дидактичних принципів і критеріїв: 1) відображення у змісті навчання етноісторичних, етнографічних, духовно-культурних і мистецьких особливостей і традицій регіону, в якому проживають або навчаються студенти; 2) значущість змісту навчання для розвитку відчуттів, уяви, творчого мислення, художнього смаку, прилучення студентів до духовно-моральних та естетичних цінностей українського народу; 3) забезпечення єдності змістової і процесуальної складових професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Враховуючи зазначені вимоги, конструювався зміст підготовки майбутнього вчителя початкових класів залежно від рівня вищої освіти. Так, на освітньо-кваліфікаційному рівні молодшого спеціаліста вивчались «Основи художнього конструювання та креслення» (2 кредити ЕКТС), «Народне декоративно-ужиткове мистецтво» (5 кредитів ЕКТС), «Основи художньої праці» (2 кредити ЕКТС), на освітньому рівні бакалавра – «Народні промисли і ремесла України» (3 кредити ЕКТС), «Основи дизайну» (4 кредити ЕКТС), на освітньому рівні магістра – «Краєзнавство» (3 кредити ЕКТС) та «Етнодизайн» (3 кредити ЕКТС). Викладання цих навчальних дисциплін забезпечило стійкі міждисциплінарні зв'язки художньо-мистецької, проектно-технологічної та методичної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Педагогічна модель системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, створена на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва (рис. 1), містить такі структурні компоненти:

1. Цільовий – системоутворювальний, визначає функції інших компонентів педагогічної моделі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

2. Концептуальний – передбачає здійснення освітнього процесу відповідно до теоретико-методологічних положень системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

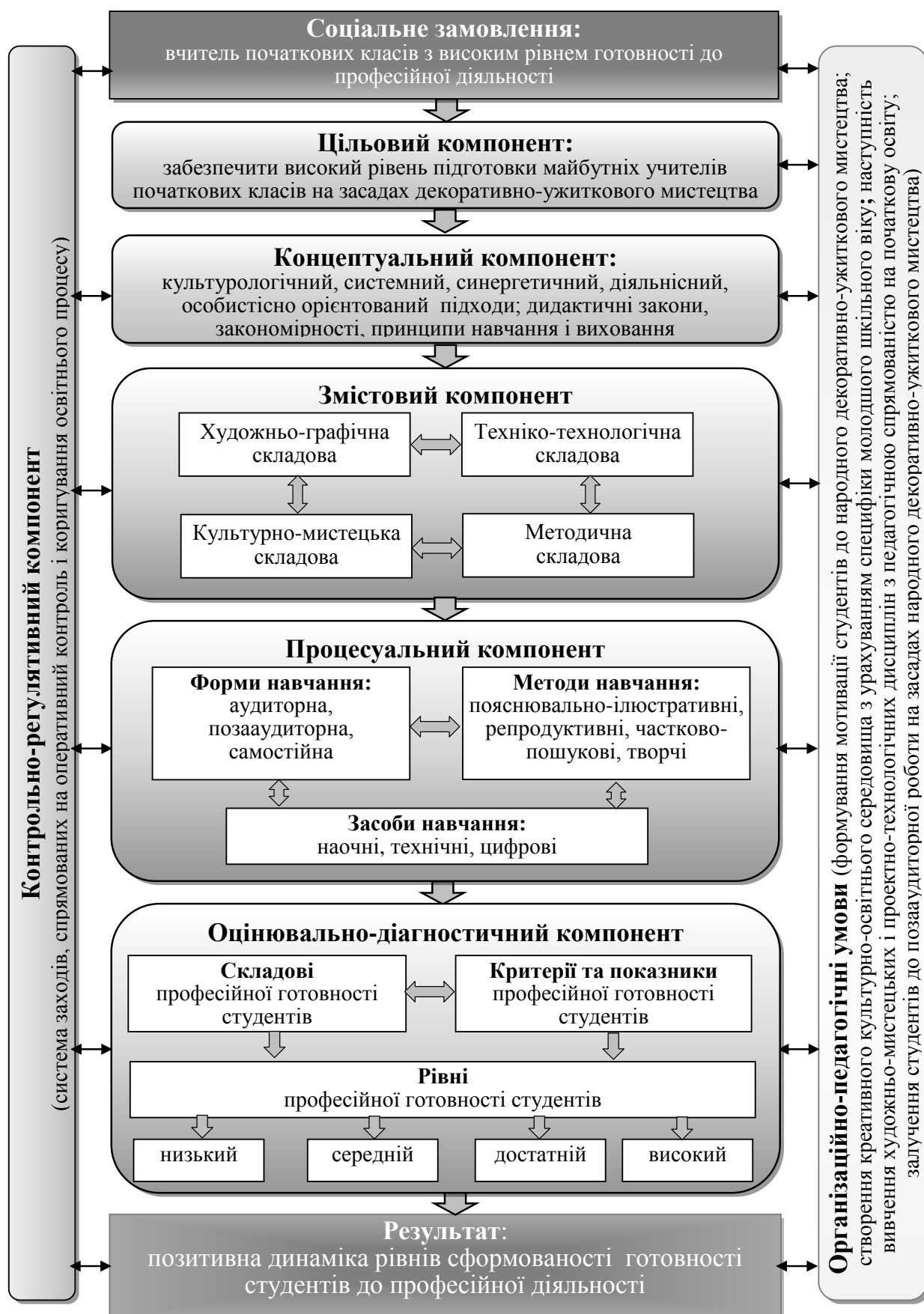

Рис. 1. Модель системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва

3. Змістовий – визначає зміст професійної підготовки студентів в інтеграційно-функціональному конструкті низки художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін.

4. Процесуальний – містить науково-методичний інструментарій педагогічної взаємодії (форми, методи, засоби, технології навчання та ін.), необхідний для реалізації поставлених цілей освітньої діяльності студентів.

5. Оцінювально-діагностичний – орієнтований на складові професійної готовності, критерії, показники та рівні, що визначають кінцевий результат освітнього процесу.

6. Контрольно-регулятивний – передбачає неперервний моніторинг викладачем закладу вищої педагогічної освіти рівня готовності майбутніх учителів до професійної діяльності, а також оперативне (пряме чи опосередковане) коригування освітнього процесу згідно з визначеними цілями і завданнями. Цей компонент системи забезпечує зворотній зв'язок між усіма складовими педагогічної моделі.

У четвертому розділі **«Реалізація системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва»** проаналізовано професійні компетентності вчителя початкових класів у галузі народного декоративно-ужиткового мистецтва; розкрито організаційно-педагогічні умови реалізації системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва; продемонстровано форми, методи і засоби навчання студентів художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін.

Професійні компетентності вчителя, сформована на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, проявляється у його готовності до успішної організації творчої художньо-трудової діяльності учнів початкових класів. Готовність до професійної діяльності на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва представлена такими основними компонентами: 1) мотиваційно-особистісний – сукупність стійких психологічних якостей вчителя (творча спрямованість, педагогічна спрямованість, високий духовно-моральний потенціал тощо), необхідних для ефективного керівництва творчою художньо-трудою діяльністю молодших школярів; 2) науково-теоретичний – певний обсяг знань (художньо-мистецьких, проектно-технологічних, методичних), необхідних для реалізації професійної діяльності на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва; 3) функціонально-діяльнісний – виконання учителем певних трудових функцій, зумовлених специфікою його професійно-педагогічної діяльності на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. Ці трудові функції тісно взаємодіють і становлять практичну готовність вчителів початкових класів до професійної діяльності на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва як складову їхньої професійної компетентності.

Ефективне функціонування системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва зумовлюється дотриманням відповідних організаційно-педагогічних умов. У процесі дослідження визначено і схарактеризовано такі основні

організаційно-педагогічні умови: 1) формування мотивації студентів до пізнання етноісторичної, духовно-культурної спадщини, втіленої у творах народного декоративно-ужиткового мистецтва; 2) створення креативного культурно-освітнього середовища професійної підготовки на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва з урахуванням специфіки молодшого шкільного віку; 3) наступність вивчення художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін на всіх рівнях професійної підготовки студентів з педагогічною спрямованістю на початковій ланці середньої освіти; 4) систематичне залучення студентів до позааудиторної навчально-виховної роботи на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Творча художньо-трудова діяльність майбутніх учителів передбачає використання системи ефективних форм організації: 1) освітнього процесу – лекції, семінарські, лабораторні та практичні заняття, консультації, екскурсії, майстер-класи, тренінги, підготовка курсових і випускових кваліфікаційних робіт, самостійна робота студентів тощо; 2) контролю і оцінювання навчальних досягнень студентів – заліки, екзамени, публічний захист творчих проектів, курсових і випускових кваліфікаційних робіт та ін.; 3) науково-дослідницької роботи студентів – наукові конференції та семінари, підготовка наукових робіт і проектів, пошуково-дослідницька робота в краєзнавчих і художніх музеях, картинних галереях, під час етнографічних експедицій тощо.

У процесі реалізації завдань творчої художньо-трудової підготовки майбутніх учителів початкових класів застосовуються такі методи навчання: 1) пояснювально-ілюстративні – розповідь (пояснення, бесіда) про народне декоративно-ужиткове мистецтво, його етноісторичне, культурно-мистецьке, морально-духовне й освітнє значення; ілюстрування творів народного декоративно-ужиткового мистецтва, в тому числі об'єктів праці в початковій школі; демонстрування трудових дій, художніх технік і технологій виготовлення декоративно-ужиткових виробів різного рівня складності з орієнтацією на молодший шкільний вік; 2) репродуктивні – метод вправ, спрямований на засвоєння операцій з виготовлення народних іграшок, різних предметів; метод композиційних варіацій; метод декоративної інтерпретації та стилізації форми; метод комплексного аналізу декоративно-ужиткових виробів; 3) частково-пошуковий (евристичний) метод; метод порівняння й узагальнення; метод асоціацій та аналогій тощо; 4) творчі – метод проблемного викладу; вирішення творчих завдань з етнодизайну; метод проектів.

Викладання художньо-мистецьких дисциплін неодмінно передбачає використання певних засобів навчання, а саме: 1) аудіозасобів, які дозволяють, зокрема, записувати розповіді народних майстрів про особливості і секрети того чи іншого ремесла; 2) візуальних засобів, що разом з іншим обладнанням утворюють комплекс динамічного проектування, наприклад, технологічного процесу виготовлення певного декоративно-ужиткового виробу.

У процесі вивчення проектно-технологічних дисциплін найбільш ефективними є: растрові графічні редактори – Artweaver, Adobe Photoshop, GIMP; векторні графічні редактори – Macromedia Free Hand, Adobe Illustrator, Corel Draw; тривимірні графічні редактори – 3D Studio Max, LightWave3D, Maya й

ін.). З метою автоматичного перетворення зображень (світлин, малюнків тощо) на схеми орнаментів, гармонійного підбору кольорів і відтінків для майбутніх виробів студенти найчастіше використовують спеціалізовані комп'ютерні програми: Pattern Maker, PCStitch, Biserhelp, Easy Bead, Win-Stitch 6.4 та ін. Для виконання складніших графічних операцій, орнаментальних композицій та художньо-проектних робіт застосовують системи автоматизованого проектування (САПР) – Компас, SolidWorks, AutoCAD та ін.

Дослідження підтвердило, що раціональне поєднання традиційних і сучасних, інноваційних форм організації, методів і засобів навчання дає можливість не лише активізувати освітній процес, домогтися глибокого розкриття змісту навчального матеріалу, а й підвищує інтерес майбутніх учителів початкових класів до народного декоративно-ужиткового мистецтва та використання його педагогічного потенціалу у майбутній професійній діяльності.

У п'ятому розділі **«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва»** охарактеризовано критерії, показники і рівні готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва; розкрито організацію та методику проведення дослідно-експериментальної роботи; подано аналіз результатів педагогічного експерименту.

Для об'єктивного встановлення рівнів готовності до професійної діяльності на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва (низький, середній, достатній, високий), якісної характеристики навчальних досягнень майбутніх учителів початкових класів виділено критерії і показники: 1) змістовність знань (ступінь відповідності змісту навчання художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін); 2) якість знань (повнота, глибина, міцність, гнучкість, оперативність, усвідомленість, системність, узагальненість, дієвість); 3) ступінь прояву мисленнєвих операцій (здатність аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, абстрагувати, конкретизувати); 4) сформованість художньо-трудових умінь і навичок (майстерність виконання художніх технік, проектних і трудових дій та операцій); 5) ступінь прояву самостійності у процесі художньо-трудової діяльності.

Педагогічний експеримент проводився у три етапи: констатувальний (діагностичний вхідний), формувальний (основний) і контрольний (діагностичний вихідний).

У процесі формувального етапу експерименту виявлявся вплив запропонованої педагогічної системи на рівень готовності студентів до професійної діяльності на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. Формувальним експериментом була охоплена прикладна частина системи, її змістовий і процесуальний компоненти. Він здійснювався у контрольних групах (КГ) й експериментальних групах (ЕГ), які мали приблизно однаковий вихідний рівень готовності. Цілеспрямоване впровадження

запропонованої системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва вбачалось як перспективна альтернатива традиційній системі навчання студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Таким чином, у процесі формувального етапу експерименту професійна підготовка студентів ЕГ здійснювалася на основі запропонованої педагогічної системи, змістовий компонент якої формували навчальні дисципліни художньо-мистецького та проектно-технологічного спрямування. Також забезпечувалися організаційно-педагогічні умови функціонування експериментальної системи професійної підготовки студентів і використовувався комплекс відповідних дидактичних засобів. Водночас професійна підготовка студентів КГ реалізувалася за традиційною педагогічною системою.

У процесі контрольного етапу педагогічного експерименту виявлявся, аналізувався та порівнювався рівень готовності студентів КГ й ЕГ до професійної діяльності на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. Зведені показники якісних змін рівня готовності до професійної діяльності студентів КГ й ЕГ за результатами педагогічного експерименту представлені на рис. 2.

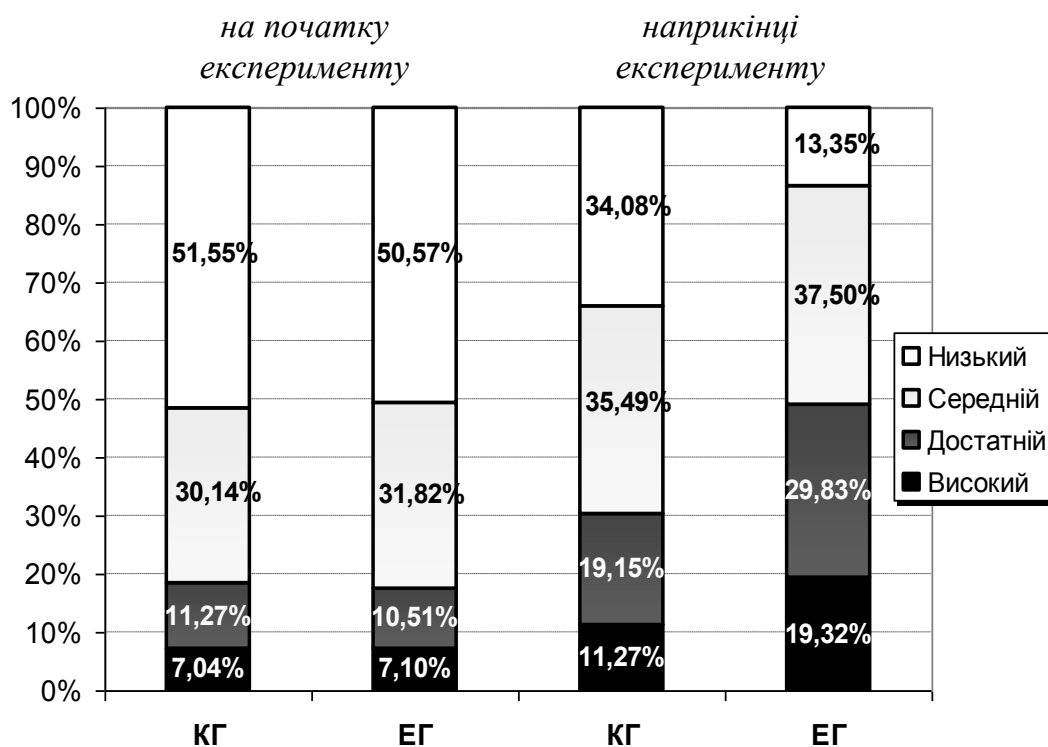

Рис. 2. Динаміка якісних змін рівня готовності до професійної діяльності на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва студентів КГ та ЕГ

Аналіз динаміки якісних змін рівня готовності студентів до професійної діяльності засвідчив суттєві зміни показників на низькому рівні готовності, що зумовлено зменшенням кількості студентів відповідно на 17,47 % в КГ і 37,22 % в ЕГ. Водночас зросла кількість студентів з середнім, достатнім і високим рівнями готовності до професійної діяльності у КГ (на 5,35, 7,88 і 4,23 % відповідно) та в ЕГ (на 5,68, 19,32 і 12,22 % відповідно). Отже, аналіз

результатів формувального етапу педагогічного експерименту засвідчує позитивну динаміку якісних змін рівня сформованості готовності студентів до професійної діяльності на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва як у контрольних, так й експериментальних групах. Однак абсолютний середній показник якісних змін рівня готовності студентів в ЕГ виявився вищим на 9,88 %, ніж у КГ.

Достовірність отриманих даних педагогічного експерименту визначалася за допомогою непараметричного критерію χ^2 (на рівні коефіцієнта значущості 0,05), за яким підтверджено припущення про те, що вищий показник якісних змін рівня готовності до професійної діяльності на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва студентів ЕГ не зумовлений випадковими чинниками, а є прогнозованим результатом реалізації в освітньому процесі запропонованої системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, побудованої на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва та реалізованої завдяки організаційно-педагогічним умовам і комплексу дидактичних засобів.

ВИСНОВКИ

1. Нова українська школа потребує вчителя початкових класів з креативним мисленням та глибинними духовно-моральними якостями, який володіє: інтегрованими знаннями етноісторичного, художньо-мистецького, проектно-технологічного, психолого-педагогічного і методичного характеру, практичними вміннями та навичками з основних видів народного декоративно-ужиткового мистецтва. З цієї точки зору суттєве підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів неможливе без реалізації цілісної педагогічної системи, побудованої на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва з урахуванням особливостей молодшого шкільного віку.

У процесі дослідження з'ясовано сутність, значення, суспільну детермінованість і психолого-педагогічні особливості навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів у процесі творчої художньо-трудої діяльності на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. Художньо-трудова діяльність учнів початкових класів розглядається як складова навчально-виховного освітнього процесу, спрямована на формування: основ наукового світогляду про красу предметного світу, національної самосвідомості й творчої активності, компетентностей проектування і виготовлення декоративно-ужиткових виробів. Така діяльність організовується через реалізацію гнучкої педагогічної моделі, спрямованої на творчу самореалізацію особистості молодшого школяра, розвиток його інтелектуальних і фізичних можливостей у процесі створення декоративно-ужиткових виробів. Художньо-трудова діяльність учнів початкових класів завжди має ознаки творчості, адже спонукає до вирішення достатньо складних для молодшого шкільного віку художньо-мистецьких і проектно-технологічних завдань. При цьому кардинально змінюється характер роботи вчителя початкових класів, який перетворюється на вихователя, фасилітатора, ментора, друга і порадирика, стає генератором

творчих ідей, носієм високої загальнолюдської культури та національної самосвідомості.

У шкільній практиці утвердилося переконання, що учні початкових класів є недостатньо підготовленими, нездатними запам'ятати і практично реалізувати процес виготовлення та оздоблення навіть найпростіших декоративно-ужиткових виробів. Такий підхід дуже хибний, оскільки недооцінює і не враховує достатньою мірою здатність учнів цього віку оригінально мислити й самостійно діяти, гальмує становлення та розвиток їх творчої особистості, формування у них таких важливих якостей, як працелюбність, воля, цілеспрямованість, наполегливість, ініціативність, креативність тощо.

2. Аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів засвідчив, що у більшості закладів вищої педагогічної освіти відсутня чітко організована та дієва система прилучення студентів до творчої художньо-трудої діяльності, у навчальних планах відсутні або існують недостатньо дисципліни художньо-мистецького і проектно-технологічного спрямування, проявляється низький рівень теоретичної, а головне – практичної підготовки студентів в галузі народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Обґрунтовано, що для успішної реалізації змісту початкової освіти, оновлених цілей і завдань шкільних предметів «Мистецтво» і «Трудове навчання» вчитель початкових класів має: по-перше, відрізнятись креативністю підходів до здійснення професійно-педагогічної і художньо-трудої діяльності в школі; по-друге, володіти високим рівнем компетентності в галузі народного декоративно-ужиткового мистецтва, усвідомлювати виховний та культурно-освітній потенціал і використовувати його можливості для навчання та виховання молодших школярів; по-третє, бути людиною культури, учителем-творцем і духовним наставником дітей.

3. Обґрунтування теоретико-методологічних положень дослідження на базі культурологічного, системного, синергетичного, діяльнісного, компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів дозволило: визначити концептуальні основи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. Концепція охоплює такі ключові структурні елементи: загальні положення (мета, нормативно-правове підґрунтя, сфера поширення наукових положень, понятійно-категоріальний апарат); теоретико-методологічні основи (обґрунтованість наукових позицій на культурологічному, методологічному, теоретичному і технологічному рівнях); ядро концепції (дидактичні закони, закономірності, принципи); змістовно-смісловне наповнення (педагогічна модель і значення її цільового, змістового, процесуального, оцінювально-діагностичного та контрольного-регулятивного компонентів); організаційно-педагогічні умови реалізації концепції та її верифікація.

Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва – це спеціально організована педагогічна взаємодія суб'єктів освітнього процесу, що здійснюється через сукупність форм, методів і засобів творчої художньо-трудої діяльності з метою реалізації змісту художньо-мистецьких і проектно-

технологічних навчальних дисциплін згідно з визначеними цілями і завданнями.

4. Відповідно до положень концепції спроектовано педагогічну модель системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, яка містить такі компоненти: цільовий (регламентується нормативно-правовими документами та визначає функції інших компонентів педагогічної моделі); концептуальний (теоретико-методологічне і методичне підґрунтя процесу професійної підготовки учителів початкових класів); змістовий (інтеграційно-функціональний конструкт художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін); процесуальний (дидактичний інструментарій творчої взаємодії суб'єктів навчання); оцінювально-діагностичний (критерії, показники та рівні готовності); контрольно-регулятивний (моніторинг рівня готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва й оперативне коригування освітнього процесу).

5. З урахуванням дидактичних принципів та критеріїв здійснено відбір і структурування змісту художньо-трудової підготовки майбутніх учителів початкових класів, зокрема: навчальних дисциплін «Основи художнього конструювання та креслення», «Народне декоративно-ужиткове мистецтво», «Основи художньої праці» (для молодших спеціалістів); «Народні промисли і ремесла України», «Основи дизайну» (для бакалаврів); «Краєзнавство», «Етнодизайн» (для магістрів). Ці навчальні дисципліни формують змістове поле системи і забезпечують стійкі міждисциплінарні зв'язки художньо-мистецької, проектно-технологічної та методичної підготовки студентів. Усі компоненти змісту інтегруються та диференційовано проявляються в мотиваційно-особистісній, науково-теоретичній та функціонально-діяльнісній готовності майбутнього учителя початкових класів до професійної діяльності на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

6. Визначено організаційно-педагогічні умови, які сприяють ефективній реалізації педагогічної моделі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва: 1) формування мотивації студентів до пізнання етноісторичної, духовно-культурної спадщини, втіленої у творах народного декоративно-ужиткового мистецтва; 2) створення креативного культурно-освітнього середовища професійної підготовки на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва з урахуванням специфіки молодшого шкільного віку; 3) наступність вивчення художньо-мистецьких і проектно-технологічних дисциплін на всіх рівнях професійної підготовки студентів з педагогічною спрямованістю на початкову ланку середньої освіти; 4) систематичне залучення студентів до позааудиторної навчально-виховної роботи на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Відібрано ефективні традиційні і впроваджено інноваційні форми, методи й засоби навчання, застосування яких сприяє глибокому розкриттю змісту інформаційно-пізнавального матеріалу, стимулюванню творчої активності,

підвищенню мотивації студентів до вивчення народного декоративно-ужиткового мистецтва, використанню його виховного та культурно-освітнього потенціалу у майбутній професійній діяльності.

Отримані результати, підтверджені за допомогою педагогічного експерименту, дали можливість сформулювати конкретні рекомендації щодо шляхів підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. Водночас проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів наукової проблеми та зумовлює необхідність її подальшої розробки за такими перспективними напрямками: розроблення теоретико-методологічних засад формування професійних компетентностей майбутніх педагогів (учителів трудового навчання і технологій, образотворчого мистецтва, керівників самодіяльних творчих об'єднань) у галузі народного декоративно-ужиткового мистецтва; обґрунтування впливу культурно-освітнього середовища на формування професійно значущих якостей та ціннісних орієнтацій студентів; розроблення дидактичного і науково-методичного забезпечення, інформаційного та комп'ютерного супроводу навчання студентів різних видів народного декоративно-ужиткового мистецтва.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Бучківська Г. В. Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва: монографія / за наук. ред. Г. В. Терещука. Хмельницький: ПП Заколотний М.І., 2019. 420 с.

2. Бучківська В. В., Бучківська Г. В. Інтеграція змісту курсу «Методика трудового та професійного навчання» у процесі підготовки вчителя початкових класів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*: зб. наук. праць. Житомир: Ред.-вид. відділ ЖДУ імені Івана Франка, 2005. Вип. 21. С. 85–87.

3. Бучківська Г. В., Бучківська В. В. Взаємодія музею народного декоративно-ужиткового мистецтва і навчального закладу в етнохудожньому та трудовому вихованні сучасної молоді. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Педагогіка*. Івано-Франківськ: Вид.-диз. відділ ЦІТ ПНУ імені Василя Стефаника, 2007. Вип. 13–14. С. 146–152.

4. Бучківська Г. В., Бучківська В. В. Художньо-трудова підготовка майбутніх педагогів засобами музею народного декоративно-ужиткового мистецтва. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. Тернопіль: Вид. відділ ТНПУ, 2007. № 8. С. 188–191.

5. Бучківська Г. В. Підготовка майбутнього педагога до роботи в дошкільному навчальному закладі полікультурного простору засобами музею народного мистецтва. *Вісник Прикарпатського університету. Серія:*

Педагогіка. Івано-Франківськ: Вид.-диз. відділ ЦІТ ПНУ імені Василя Стефаника, 2008. Вип. 19–20. С. 32–38.

6. Бучківська Г. В. Шляхи використання етнорегіональної культури у підготовці майбутнього педагога (на прикладі роботи музею народної ляльки). *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Педагогіка*. Івано-Франківськ: Вид.-диз. відділ ЦІТ ПНУ імені Василя Стефаника, 2009. Вип. 28–29, ч. 2. С. 211–217.

7. Бучківська Г., Григор'єва А., Блажеєва З. Потенціал полікультурного виховання у формуванні творчої особистості в умовах глобалізації. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Педагогіка*. Івано-Франківськ: Вид.-диз. відділ ЦІТ ПНУ імені Василя Стефаника, 2010. Вип. 32. С. 130–136.

8. Бучківська Г. В. Проектування етнохудожнього середовища професійної підготовки майбутніх педагогів в контексті ідей В. О. Сухомлинського. *Педагогічний дискурс: зб. наук. праць*. Хмельницький: ПП Балюк І.Б., 2011. Вип. 10. С. 87–91.

9. Бучківська Г. В. Місце народної іграшки у проектуванні етнохудожнього середовища в контексті професійної підготовки майбутніх педагогів. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Педагогіка*. Івано-Франківськ: Вид.-во ПНУ імені Василя Стефаника, 2011. Вип. 40. С. 94–98.

10. Бучківська Г. В. Проектування етнохудожнього середовища в контексті професійної підготовки майбутніх педагогів. *Наукові записки Тернопільського педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. Тернопіль: Вид. відділ ТНПУ, 2011. № 3. С. 142–147.

11. Бучківська Г. В. Особливості використання етнорегіональної культури у професійній підготовці майбутнього педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. Вінниця: Вид.-во ТОВ фірма «Планер», 2011. Вип. 35. С. 109–113.

12. Бучківська Г. Місце етнорегіональної культури у професійній підготовці майбутнього педагога. *Edukacja w społeczeństwach wielokulturowych*. Warszawa, 2012. S. 259–264.

13. Бучківська Г. Шляхи формування етновиховного середовища при підготовці студентської молоді. *Освіта перед викликами та загрозами сучасності*. Veroun: Machart s.r.o., 2012. S. 58–62.

14. Бучківська Г. Підготовка майбутнього педагога до роботи в навчальному закладі полікультурного простору засобами музею народного мистецтва. *Studia Zarządzania i Finansów Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu / tm edited by Andrzej Kokieli The WSB University in Poznan Press*. 2016. Nr. 11. S. 191–199.

15. Бучківська Г. Психолого-педагогічні аспекти художньо-трудової діяльності майбутніх вчителів початкових класів. *Молодь і ринок*. Дрогобич: Ред.-вид. відділ ДДПУ, 2017. Вип. 11 (154). С. 89–96.

16. Бучківська Г. Професійне становлення майбутнього вчителя початкових класів засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Педагогічний дискурс: зб. наук. праць. Хмельницький: ФОП Сікорська С.В., 2017. Вип. 23. С. 23–28.

17. Бучківська Г. В. Розвиток художньо-естетичних цінностей майбутніх учителів початкових класів засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 17: Теорія і практика навчання та виховання*: зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 28. С. 32–38.

18. Бучківська Г. В. Вплив народного декоративно-ужиткового мистецтва на етнокультурне становлення і розвиток майбутнього вчителя початкових класів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 135. С. 45–52.

19. Бучківська Г. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі художньо-трудової діяльності майбутніх учителів початкових класів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. Тернопіль: Вид. відділ ТНПУ, 2018. № 1. С. 39–46.

20. Buchkivska G. Potential of the Centres of Traditional Folk Handicrafts of Podillia Region in Artistic-Labor Training of the Future Primary School Teacher. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2018. N VI (65), issue 155. P. 11–14.

21. Buchkivska G. Professional preparation of the future primary school teacher on the bases of people's decorative-applied art (competent aspect). *Professional competency of modern specialist: means of formation, development and improvement*: monograf. Warsaw: ВМТ Eridia Sp. z o. o., 2018. P. 272–284.

22. Бучківська Г. В. Організаційно-педагогічні умови реалізації системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. *Педагогічний дискурс*: зб. наук. праць. Хмельницький: ФОП Сікорська С.В., 2018. Вип. 25. С. 50–62.

23. Бучківська Г. В. З досвіду художньо-трудової підготовки майбутніх учителів початкових класів у галузі народного декоративно-ужиткового мистецтва. *Актуальні питання мистецької педагогіки*: зб. наук. праць / голов. ред. І. М. Шоробура. Хмельницький: ФОП Стрихар А. М., 2018. Вип. 7. С. 12–18.

24. Бучківська Г. В. Культурологічний аспект професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: зб. наук. праць. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. Вип. 59. С. 8–21

25. Бучківська Г. В. Вплив народного декоративно-ужиткового мистецтва на етнокультурне становлення і розвиток майбутнього вчителя початкових класів. *Актуальні питання мистецької педагогіки*: зб. наук. праць / голов. ред. І. М. Шоробура. Хмельницький: ФОП Стрихар А. М., 2018. Вип. 8. С. 14–18.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

26. Бучківська Г. В., Бучківська В. В. Виховний потенціал музею народного декоративно-ужиткового мистецтва Хмельницької гуманітарно-

педагогічної академії в етнохудожньому вихованні сучасної молоді. *85 років освітнього шляху. Сторінки історії Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 5–6 жовт. 2006 р.). Хмельницький: Ред.-вид. відділ ХГПА, 2006. С. 42–44.

27. Бучківська Г. В., Бучківська В. В. Специфіка взаємодії музею і навчального закладу в етнохудожньому та трудовому вихованні сучасної молоді. *Психологія та педагогіка в контексті гуманізації освіти*: зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 23–28 січ. 2007 р.) / за заг. ред. проф. О. М. Коханка. Хмельницький: ХНУ, 2007. С. 10–12.

28. Бучківська Г. В. Місце народної іграшки у художньо-трудова підготовці майбутніх педагогів. *Етнопедagogічний та культурологічний потенціал народної іграшки*: матеріали Всеукр. наук.-метод. семінару (Хмельницький, 17 квіт. 2007 р.). Хмельницький: Ред.-вид. відділ ХГПА, 2007. С. 10–15.

29. Бучківська Г. В. Потенціал виставкової діяльності у розвитку творчих здібностей студентів вищого навчального закладу. *Виховний потенціал народного мистецтва, фольклору, обрядовості та звичаїв у роботі навчально-виховних закладів*: матеріали Всеукр. наук.-метод. семінару (Хмельницький, 12 берез. 2008 р.). Хмельницький: Ред.-вид. відділ ХГПА, 2008. С. 158–160.

30. Бучківська Г. В., Греськова В. В. Реалізація етнохудожнього та трудового виховання студентської молоді засобами традиційного народного мистецтва. *Четверті педагогічні читання пам'яті М. М. Дарманського: професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 2 квіт. 2009 р.). Хмельницький: Ред.-вид. відділ ХГПА, 2009. С. 176–179.

31. Бучківська Г. В. Використання елементів музейної педагогіки у художньо-трудова підготовці майбутніх вчителів початкових класів. *Инновационные технологии в образовании*: матеріали VII Междунар. науч.-практ. конф. (Ялта, 20–22 сент. 2010 г.). Ялта: РИО КГУ, 2010. С. 45–47.

32. Бучківська Г. Шляхи використання етнорегіональної культури у підготовці майбутнього педагога (на прикладі роботи музею народного мистецтва). *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 24–26 жовт. 2011 року). Хмельницький: ПП Цюпак А.А., 2011. С. 64–68.

33. Бучківська Г. В. Специфіка використання елементів музейної педагогіки у проектуванні етнохудожнього середовища підготовки майбутніх педагогів. *Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 23–24 верес. 2011 р.). Тернопіль: Вид. відділ ТНПУ, 2011. С. 20–22.

34. Бучківська Г. Мистецька та педагогічна діяльність Ніни Косаревої. *Духовні витоки Поділля: жінки в історії краю*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 1 берез. 2012 р.). Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2012. С. 111–113.

35. Бучківська Г. Виставкова діяльність як засіб творчої самореалізації студентів мистецьких спеціальностей. *Концептуальні проблеми розвитку*

мистецької освіти: матеріали Всеукр наук.-практ. семінару (Хмельницький, 5 квіт. 2013 р.) / упоряд.: Г. В. Бучківська, Л. В. Павлішена. Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2013. С. 16–19.

36. Бучковская Г. Этнопедагогический потенциал музея народного декоративно-прикладного искусства в профессиональной подготовке будущих педагогов. *Совершенствование общенациональной и региональной систем оценки и контроля качества профессионального образования*: материалы Всеросс. науч.-практ. конф. с междунар. уч. (Тверь, 22–23 нояб. 2013 г.) / под ред. М. В. Мурашко, А. В. Антоновского. Тверь: ООО «СФК-офис», 2013. С. 80–86.

37. Бучківська Г. В. Підготовка майбутнього педагога до роботи в дошкільному закладі засобами музею народного мистецтва. *Дошкільна освіта у сучасних вимірах*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 24–25 верес. 2013 р.). Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2013. С. 65–68.

38. Бучківська Г. В., Пасічник І. В. Педагогічне керівництво етнохудожнім вихованням учнівської молоді. *Управлінська компетентність керівника навчального закладу*: матеріали наук.-практ. конф. (Хмельницький, 30 верес. 2013 р.). Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2013. С. 50–54.

39. Бучківська Г. Реалізація етнохудожнього та трудового виховання студентської молоді засобами традиційного декоративно-прикладного мистецтва. *Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти*: матеріали II регіон. наук.-практ. семінару (Хмельницький, 18–19 берез. 2014 р.) / упоряд.: Г. В. Бучківська, Л. В. Павлішена. Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2014. С. 19–24.

40. Бучківська Г. Особливості використання етнорегіональної культури у підготовці майбутнього педагога. *Незалежність Республіки Польща, незалежність України – шлях до євроінтеграції*: матеріали Міжнар. круглого столу (Хмельницький, 10 листоп. 2014 року). Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2014. С. 33–35.

41. Бучківська Г. В. Використання елементів етнодизайну в проектуванні середовища підготовки майбутніх педагогів. *Етнодизайн: Європейський вектор розвитку і національний контекст*: зб. наук. праць / редкол.: голов. ред. М. І. Степаненко, упоряд. і відп. ред. Є. А. Антонович, В. П. Титаренко та ін. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. Кн. 1. С. 386–391.

42. Бучківська Г. В. Система професійної підготовки майбутнього педагога на засадах української національної культури. *Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти*: матеріали III регіон. наук.-практ. семінару (Хмельницький, 17–18 берез. 2015 р.) / упоряд.: Г. В. Бучківська, Л. В. Павлішена. Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2015. С. 53–59.

43. Бучківська Г. В., Барановська В. М. Психолого-педагогічні та санітарно-гігієнічні умови використання інформаційно-комунікаційних технологій у початковій школі. *Професійне становлення особистості: проблеми, перспективи*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф.

(Хмельницький, 10–11 листоп. 2015 р.) / редкол.: М. Скиба, І. Каньковський. Хмельницький: ХНУ, 2015. С. 107–111.

44. Бучківська Г. В., Барановська В. М. Особливості системи професійних компетентностей вчителя. *Інноваційні технології у виробництві та підготовці фахівців технологій, професійної освіти та сфери обслуговування*: зб. наук. праць за матеріалами IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Херсон, 22–23 жовт. 2015 р.). Херсон: ТОВ «Айлант», 2015. С. 18–22.

45. Бучківська Г. В. Підготовка майбутніх учителів до ознайомлення молодших школярів з осередками традиційних народних ремесел подільського регіону. *Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти*: матеріали IV регіон. наук.-практ. семінару (Хмельницький, 18 берез. 2016 р.) / упоряд. Г. В. Бучківська, Л. В. Павлішена. Хмельницький: Центр мистецтв та дизайну ХГПА, 2016. С. 45–50.

46. Бучківська Г. Роль декоративно-прикладного мистецтва у вихованні національної свідомості школярів. *Одинадцять педагогічних читання пам'яті М. М. Дарманського: компетентнісний підхід у професійній підготовці педагогічних кадрів*: матеріали наук.-практ. конф. (Хмельницький, 12 жовт. 2016 року). Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2016. С. 12–15.

47. Бучківська Г. В. Особливості функціонування музею народного мистецтва в сучасному освітньому середовищі. *Управлінські аспекти функціонування навчальних закладів: історія, сучасність, перспективи*: зб. статей наук.-практ. конф. (Хмельницький, 29 берез. 2016 р.). Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2016. С. 21–22.

48. Бучківська Г. В. Формування творчого вчителя початкових класів засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва. *Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти*: матеріали VI регіон. наук.-практ. семінару (Хмельницький, 20 берез. 2018 р.) / упоряд.: Г. В. Бучківська, Л. В. Павлішена. Хмельницький: ФОП Колісник С.А., 2018. С. 16–23.

49. Бучківська Г. В. Використання етнокультурних традицій народної іграшки в системі фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів *Народне мистецтво Бойківщини: історія та сучасність*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. до 85-ї річниці від дня народження заслуженого майстра народної творчості України Мирослави Кот (Дрогобич, 3 трав. 2018 року). Дрогобич: Ред.-вид. відділ ДДПУ, 2018. С. 8–15.

50. Бучківська Г. В. Етнокультурне становлення та розвиток майбутнього вчителя початкових класів засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва. *Гуцульщина – XXI сторіччя: проблеми та перспективи збереження гірської природи та етнічної культури в гуцульському регіоні Українських Карпат в умовах глобалізації*: матеріали наук.-практ. конф. (Яремче, 27 лип. 2018 року). Яремче, 2018. С. 23–26.

51. Бучківська Г. В. Професійне становлення майбутнього вчителя початкових класів засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти*: матеріали II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю (Бердянськ, 14 верес. 2018 року). Бердянськ, 2018. С. 41–45.

52. Бучківська Г. В. Шляхи використання етнодизайну у професійній підготовці майбутнього педагога. *Етнодизайн у контексті українського національного відродження та європейської інтеграції*: зб. наук. праць / редкол.: голов. ред. М. І. Степаненко, упоряд. і відп. ред. Є. А. Антонович, В. П. Титаренко та ін. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. Кн. 1. С. 326–330.

53. Buchkivska Galyna Vikentiivna. Ethnocultural Formation of the Future Primary School Teacher by Means of Folk Decorative-Applied Arts. Proceedings of the Third International Conference of European Academy of Science. December 20–30, 2018, Bonn, Germany. P. 97–98.

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації:

54. Бучківська Г. Використання елементів музейної педагогіки у художньо-трудої підготовці майбутніх вчителів початкових класів. *Професійне становлення особистості*: психол.-пед. наук. журнал. Хмельницький: ХНУ, 2013. Вип. 2. С. 187–192.

55. Бучківська Г. В. Декоративно-прикладне мистецтво: навчальна програма. Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2013. 29 с.

56. Павич Н. М., Бучківська Г. В. Трудове навчання: підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Київ: Грамота, 2015. 144 с.

57. Бучківська Г. В. Професійна підготовка майбутніх педагогів шляхом реалізації ідей Василя Сухомлинського (етнохудожній аспект) *Нова українська школа – діалог з Василем Сухомлинським*: кол. монографія / укл. М. М. Балух, Г. В. Бучківська, І. С. Вітюк, І. А. Гайдамашко, В. П. Давидова, Г. І. Дудчак, Н. В. Казакова, Л. А. Машкіна, І. О. Рашина, Н. А. Сівак, Т. М. Цегельник, С. В. Чернюк, О. Л. Шквир, І. М. Шоробура, І. П. Ящук. Хмельницький: ФОП Казаков О.М., 2018. С. 25–37.

58. Polishchuk Oleksandr, Buchkivska Galyna and Pavlishena Liudmyla. The Metaphor of Dialogue: Philosophical Conceptualization and Implementation to Social and Learning Practice. *Philosophy and Cosmology*. 2018. Vol. 20. P. 120–128. (*Web of Science*)

АНОТАЦІЯ

Бучківська Г. В. Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2019.

Обґрунтовано систему професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва, яка враховує специфіку художньо-мистецької та проектно-технологічної діяльності учнів молодшого шкільного віку.

Здійснено відбір і структурування змісту художньо-трудової підготовки, реалізація якого проявляється в готовності майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності.

Розкрито організаційно-педагогічні умови, форми, методи і засоби навчання, які сприяють ефективному впровадженню системи підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Ключові слова: народне декоративно-ужиткове мистецтво, творча художньо-трудова підготовка, культурно-освітнє середовище, готовність до професійної діяльності, майбутні вчителі початкових класів.

АННОТАЦИЯ

Бучковская Г. В. Система профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов на основе народного декоративно-прикладного искусства. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Тернополь, 2019.

Обоснована система профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов на основе народного декоративно-прикладного искусства, которая учитывает специфику художественно-творческой и проектно-технологической деятельности учащихся младшего школьного возраста.

Осуществлены отбор и структуризация содержания художественно-трудовой подготовки, реализация которого проявляется в готовности будущего учителя начальных классов к профессиональной деятельности.

Раскрыты организационно-педагогические условия, формы, методы и средства обучения, способствующие эффективному внедрению системы подготовки будущих учителей начальных классов на основе народного декоративно-прикладного искусства.

Ключевые слова: народное декоративно-прикладное искусство, творческая художественно-трудовая подготовка, культурно-образовательная среда, готовность к профессиональной деятельности, будущие учителя начальных классов.

SUMMARY

Buchkivska G.V. The system of professional training of future elementary school teachers on the basis of folk decorative and applied arts. – Manuscript.

Dissertation for the scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences in the speciality 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, 2019.

Based on pedagogical modelling, the dissertation justifies the system of professional training of future elementary school teachers by means of folk decorative and applied arts. The pedagogical system model includes the following components: outcome-oriented – system-forming, determines functions of other components of the pedagogical system; conceptual – provides for the implementation

of the educational process in accordance with the theoretical and methodological principles of the system; content-related – defines the content of a number of art, design and technological disciplines; procedural – contains methodological tools of pedagogical interaction (modes, methods, means, learning technologies, etc.) necessary for the realization of the determined goals; evaluative and diagnostics-oriented – guided by criteria and indicators to determine the end-result of the educational process; controlling and regulatory – involves continuous monitoring by a teacher of students` level of readiness for professional activity; operational adjustment of the educational process in accordance with the determined goals and objectives.

The pedagogical system developed by the dissertation author is based on the concept of professional training of future elementary school teachers on the basis of folk decorative and applied arts at different levels of generalization and specification - methodological (synthesis of cultural, philosophical, general and branch-specific approaches), theoretical (the complex of key notions and categories, definitions and theories) and technological (an applied component of the system, which ensures its effectiveness in modern conditions, taking into account the principles of the New Ukrainian School in elementary level of general secondary education). The basic components of the concept are: general provisions (regulatory framework, conceptual and categorical apparatus of research, etc.); theoretical and methodological foundations; the core of the concept (didactic patterns and principles); meaning and content of the conceptual; conditions for its implementation; 6) verification.

The content of art- and labour-specific training of future elementary school teachers was selected and structured, with the training being characterized by the sequential study of disciplines at different levels of higher education: junior specialist, bachelor; master. Pedagogically-oriented (with the account of the peculiarities of elementary school children) interdisciplinary connections were identified between the components of educational programs, in the process of realization of which future elementary school teacher's readiness for professional activity is developed.

The organizational and pedagogical conditions for the effective functioning of the system of professional training of future elementary school teachers based on folk decorative and applied arts (generating students' motivation to study ethnohistorical, spiritual and cultural heritage embodied in the works of folk decorative and applied arts; developing creative cultural and educational environment for the professional training of students with the account of the specifics of the elementary school age group; the continuity of study of art, design and technological disciplines at all levels of professional training of students with the pedagogical focus on the elementary level of secondary education; systematic involvement of students in extra-curricular work in decorative and applied arts).

The dissertation discusses the methodological support to practically implement the system of professional training of future elementary school teachers into the educational process of higher education institutions, based on folk decorative and applied arts, which involves integrated use of traditional and innovative methods,

active and interactive forms of educational activity, synchronization of learning and creativity into the in-class and autonomous extra-curricular work.

The practical implementation of this system includes: courseware for students and teachers ("Art Work on the Basis of Folk Decorative and Applied Art", "Ethno-Pedagogical and Cultural Potential of Folk Toys", etc.); methodological recommendations for teachers on the implementation of the ideas of museum pedagogy, as well as on the organization of educational activities (ethnographic expeditions, local history field trips, excursions to museums and openings, crafts exhibitions, ethnical festivals, workshops, etc.); tools for comprehensive assesment of students' level of readiness for creative art- and labour-related professional activity in elementary school.

Key words: folk decorative and applied arts, creative arts- and labour-related training, cultural and educational environment, professional readiness, future elementary school teachers.

Підписано до друку 23.09.2019 р.
Формат 60x84/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 1,9. Обл.-вид. арк. 1,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 09/19/2-2

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФОП Осадца Ю.В.